

राष्ट्रीय शिक्षा नीति के अनुसार विकल्प आधारित क्रेडिट प्रणाली (CBCS) के अन्तर्गत
शास्त्री+आचार्य (पञ्चवर्षीय) पाठ्यक्रम के लिए निर्मित पाठ्यक्रम की रूप रेखा

कक्षा	सत्रार्द्धः	पत्रकूटाइकः	पाठ्यक्रमस्य विवरणम्	क्रेडिट क्रमः	क्रेडिट संख्या	होरा
शास्त्री- द्वितीयवर्षम्	चतुर्थः	DSCC 8	<p>शब्दशक्तिः:</p> <ul style="list-style-type: none"> १. वाक्यादिस्वरूपम् <ul style="list-style-type: none"> • वाक्यलक्षणम् • पदलक्षणम् • अथत्रैविद्यम् • अभिधालक्षणम् २. लक्षणा तत्त्वेदाश्च <ul style="list-style-type: none"> • लक्षणावृत्तिः • कर्मणि कुशलः • लक्षणाभेदाः (व्यङ्ग्यस्य गूढगृहभेदपर्यन्तं धोडशाभेदाः एव) • गौचर्हीकः ३. व्यञ्जना तत्त्वेदाश्च <ul style="list-style-type: none"> • व्यञ्जनास्वरूपम् • अभिधामूला व्यञ्जना • लक्षणामूला व्यञ्जना • शास्त्री व्यञ्जना • आर्थी व्यञ्जना ४. संयोगादयः <ul style="list-style-type: none"> • संयोगः, विप्रयोगः, साहचर्यम्, विरोधिता • अर्थः, प्रकरणम्, लिङ्गम्, अन्यस्य शब्दस्य सन्निधिः, सामर्थ्यम् • औचिती, देशः, कालः, व्यक्तिः, स्वरादिः <p>उद्देश्यम्- अभिधा-लक्षणा-व्यञ्जनानां शब्दशतीनां अबबोधनम्</p> <p>परिणामः - अस्य पाठ्यक्रमस्य अध्ययनादनन्तरं छात्राः-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. वाक्य-पद-अर्थ-अभिधानां स्वरूपं ज्ञात्यन्ति 2. लक्षणायाः तत्त्वेदानाऽन्य स्वरूपम् अवगमिष्यन्ति। 3. व्यञ्जनायाः तत्त्वेदानाऽन्य स्वरूपम् अवगमिष्यन्ति। 4. काव्येषु प्रयुक्तानां वृत्तीनाम् परिशीलनसामर्थ्यं प्राप्त्यन्ति। 5. अनेकार्थकशब्दानां प्रयोगपरिशीलनसामर्थ्यं प्राप्त्यन्ति। <p>पाठ्यग्रन्थः १. साहित्यदर्शणः (द्वितीयपरिच्छेदः) आचार्यलोकमणिदहातः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्-, वाराणसी, 2008</p> <p>सहायकग्रन्थः -</p> <ol style="list-style-type: none"> १. काव्यप्रकाशममाटः „भृत्यामाचार्यं, (झलकीकरः), परिमलपब्लिकेशनम्-, दिल्ली, 2008 २. रामाणाधारः, एं जगन्नाथः एं बद्रीनाथदाता चौखम्बा 	4	64+16	

		<p>विद्याभवन, वाराणसी, 2016 परीक्षामूल्याङ्कनपद्धति:-1. वैकल्पिकप्रश्नोत्तराणि, 2. एकेन वाक्येन उत्तरलेखनम् 3. लघुतरीयप्रश्नाः, 4. दीर्घोत्तरप्रश्नाः। आन्तरिकमूल्याङ्कनम्- अधोलिखितेषु कानिचित् चत्वारि आश्रित्य मूल्याङ्कनं विधेयम्- 1.कार्यशालासु भागग्रहणम्, 2.प्रदत्तकार्यलेखनम्, 3.पाठ्यविषयाधारेण विडियोनिर्माणम्, 4.लघुनाटकाभिनयः, 5. शास्त्रसंजीवनीकार्यक्रमे भागग्रहणम्, 6.वाग्वर्धनीसभायाम् अधीतिविषयप्रस्तुतिः।</p>		
--	--	--	--	--

राष्ट्रीय शिक्षा नीति के अनुसार विकल्प आधारित क्रेडिट प्रणाली (CBCS) के अन्तर्गत
शास्त्री+आचार्य (पञ्चवर्षीय) पाठ्यक्रम के लिए निर्मित पाठ्यक्रम की रूप रेखा

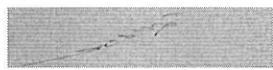
कक्षा	सत्रार्थम्	पत्रकूटाइकः	पाठ्यक्रमस्य विवरणम्	क्रेडिट	क्रेडिट	होरा
शास्त्री- द्वितीयवर्षम्	चतुर्थम्	DSCC-9	<p>शकुन्तलादुष्ट्यन्तयोः पुनः समागमः</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. शकुन्तलासौप्रस्थानिकम् • शकुन्तलासौप्रस्थानिकनिर्णयः • कण्वस्य पुत्रीविषयकं वात्सल्यम् • आश्रमवासिनां विरहावस्था • कण्वोपदेशः • शकुन्तलायाः सुप्रस्थानम् <p>2. विवाहविस्मृतिवृत्तान्तः</p> <ul style="list-style-type: none"> • जननान्तरसौहृदम् • पतोपकारिस्वभावः • वैरीभवति सौहृदम् • प्रभुतायाः क्लेशः <p>3. अभिज्ञानवृत्तान्तः</p> <ul style="list-style-type: none"> • धीवरस्योपदेशः त्रीडाविलक्षं गोत्रस्खालित्यं च • मनसिजस्य चूतशरप्रहारः • हृदयेन चित्रीकृता कान्ता • वसुन्धरा महते फलाय, जनानां महिमाप्रतिपत्तिः च <p>4. दुष्ट्यन्तशकुन्तलयोः समागमः</p> <ul style="list-style-type: none"> • सत्क्रियागुणगणनम् • राजमातिसंवादः धर्माभिवेकक्रिया च • मारीचाश्रमवर्णनम् • नियतैकपतिव्रतत्वम् <p>उद्देश्यम्- कालिदासकालिकसामाजिकदशायाः, राजधर्मस्य, तपसः, श्रद्धा-वित्त-विधिसमन्वयस्य च अवबोधनम्।</p> <p>परिणामः- अस्य पाठ्यक्रमस्य अध्ययनानन्तरं छात्राः -</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. अभिज्ञानशकुन्तलस्य रचनायाः सौन्दर्यं ज्ञास्यन्ति। 2. पुरातननाट्यप्रयोगपरम्पराविज्ञानम् अवगमिष्यन्ति। 3. शकुन्तलादुष्ट्यन्तयोः भवांदितानुरागस्य परिणामं ज्ञास्यन्ति। <p>पाठ्यग्रन्थः-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. अभिज्ञानशकुन्तलम्, कालिदासः, राघवभट्टः, राष्ट्रीयसंस्कृतसंस्थानम्, नवदेहली, 2016 <p>सहायकग्रन्थः-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. कालिदासग्रन्थाबली, कालिदास, ब्रह्मानन्दत्रिपाठी, पण्डित 	1	4	64+16

		<p>रामतेजशास्त्री, चौखम्बासुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, 2019 संस्कृतसाहित्य का इतिहास, उमाशंकर ऋषि, चौखम्बा भारती अकादमी, वाराणसी-2001 परीक्षामूल्याङ्कनपद्धति:- 1. वैकल्पिकप्रश्नोत्तरणि, 2. एकेन वाक्येन उत्तरलेखनम् 3. लघुतरीयप्रश्नाः, 4. दीर्घोत्तरप्रश्नाः। आन्तरिकमूल्याङ्कनम्- अधोलिखितेषु कानिचित् चत्वारि आग्रित्य मूल्याङ्कनं विधेयम्- 1. कार्यशालासु भागग्रहणम्, 2. प्रदत्तकार्यलेखनम्, 3. पाठ्यविषयाधारेण विडियोनिर्माणम्, 4. लघुनाटकाभिनयः, 5. शास्त्रसंजीवनीकार्यक्रमे भागग्रहणम्, 6. वाग्वर्धिनीसभायाम् अधीतिविषयप्रस्तुतिः।</p>		
--	--	--	--	--

राष्ट्रीय शिक्षा नीति के अनुसार विकल्प आधारित क्रेडिट प्रणाली (CBCS) के अन्तर्गत^{शासी+आचार्य (पञ्चवर्षीय) पाठ्यक्रम के लिए निर्मित पाठ्यक्रम की रूप रेखा}

कक्षा	सत्राधीन्	पत्रकूटाइक:	पाठ्यक्रमस्य विवरणम्	क्रेडिट क्रम:	क्रेडिट संख्या	होरा		
शासी- द्वितीयवर्षम्	चतुर्थम्	DSCC-10	<p>पुन्यः तपस्यायाथ महत्त्वम्</p> <p>1. महाकाव्यसाहित्यम्</p> <ul style="list-style-type: none"> • संस्कृतसाहित्यस्य इतिहासः • पद्यसाहित्यस्य इतिहासः • कालिदासस्य द्वे महाकाव्ये • कुमारसम्बवस्य वैशिष्ट्यं पर्वतानां माहात्म्यं च <p>2. हिमालयवर्णनम्</p> <ul style="list-style-type: none"> • हिमालयस्य महत्त्वम् • सत्याः शैलवधूप्राप्तिः • नवयौवनविभक्तं वपुः • अयाच्छितृदानहीनता पार्वत्याः गिरीशोपचारः च <p>3. तपसः महत्त्वम्</p> <ul style="list-style-type: none"> • पार्वत्याः हृदयेन रूपनिन्दा • पार्वत्याः तपश्चर्याप्रक्रमः • तपसः पराकाष्ठा शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनं च • तपस्विनामप्युपदेशात् सङ्ग्रहं सासपदीनं च <p>4. तपःसाधनम्</p> <ul style="list-style-type: none"> • त्रिवर्गसारः धर्मः रत्नग्रहणबादः च • वपुषः तपःसाधनत्वम् • पुष्पधन्वनो विशीणमूर्तित्वम् • किञ्चराजकन्यकारोदर्दनं भन्तेः महात्मनां चरितमिन्दा च <p>उद्देश्यम्- हिमालयस्य पुन्यः तपस्थ महत्त्वस्य अवबोधनम्।</p> <p>परिणामः- अस्य पाठ्यक्रमस्य अध्ययनादनन्तरं छात्रा:-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. हिमालयस्य महत्त्वं ज्ञास्यन्ति। 2. वपुषः तपःसाधनत्वे माहात्म्यम् अवगमिष्यन्ति। 3. भक्ते: गौरवं च ज्ञास्यन्ति। <p>पाठ्यप्रन्थः- कुमारसम्बवम् (प्रथमपञ्चमसगाँ) कालिदासरचितम्, चौखम्भा संस्कृतसंस्थान, वाराणसी,</p> <p>सहायकग्रन्थः-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. संस्कृत साहित्य का इतिहास, आचार्य बलदेव उपाध्याय, शारदा निकेतन, वाराणसी, 2001 2. संस्कृत साहित्य का इतिहास, डा. ए.बी. कीथ, डा. मंगलदेव शासी, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली, 1967 3. संस्कृत साहित्य का इतिहास, उमाशंकर कृषि, चौखम्भा भारती अकादमी, वाराणसी-2001 <p>परीक्षामूल्याङ्कनपद्धतिः-1. वैकल्पिकप्रश्नोत्तराणि, 2. एकेन वाक्येन उत्तरलेखनम् 3. लघुत्रीयप्रश्नाः, 4. दीर्घोत्तरप्रश्नाः।</p>		4	64+16		

		आन्तरिकमूल्याङ्कनम्- अधोलिखितेषु कानिचित् चत्वारि आश्रित्य मूल्याङ्कनं विधेयम्- 1.कार्यशालासु भागग्रहणम्, 2.प्रदत्तकार्यलेखनम्, 3.पाठ्यविषयाधारेण विडियोनिमाणम्, 4.लघुनाटकाभिनयः, 5. शास्त्रसंजीवनीकार्यक्रमे भागग्रहणम्, 6.वास्तविकासभायाम् अधीतविषयप्रस्तुतिः।			
--	--	--	--	--	--

राष्ट्रीय शिक्षा नीति के अनुसार विकल्प आधारित क्रेडिट प्रणाली (CBCS) के अन्तर्गत
शास्त्री+आचार्य (पञ्चवर्षीय) पाठ्यक्रम के लिए निर्भित पाठ्यक्रम की रूपरेखा

कक्षा	सत्राधम्	पत्रकूटाइकः	पाठ्यक्रमस्य विवरणम्	क्रेडिट	क्रेडिट	होरा
शास्त्रि- द्वितीयवर्षम्	चतुर्थम् (अधि.शास्त्रानुतलस्य स्थाने वैकल्पिकम्)	DSCC-9	<p>राष्ट्रभक्तौ- मुद्राराक्षसनाटकम्(4-7 अड्काः)</p> <p>1. प्रलोभनम् (चतुर्थोऽइकः)</p> <ul style="list-style-type: none"> • (ततः प्रविशत्यद्वगवेशः पुरुषः:- आश्वर्यम् आश्वर्यम् योजनसं समधिकं को नाम----- विधाय ग्रन्थे देयो निवापाज्जलिः(4.5) • तत् किमिह बहुना? उद्यच्छता धुरमकापुषानुरूपां----- -----किमु लोकाधिकं धाम विप्राणः पृथिवीपतिः(4.10) • मलयकेतुः- एवमेतत्। राक्षसः- ततस्ततः----- सम्प्रति विभो ! तिड्निति साव्यानि नः(4.15) • मलयकेतुः- अमात्य! यद्येवमधियोगकालमप्नात्यः पश्यति----- -----प्रचलितविभवं स्वामिनं सेवमानाः(4.20)(इति निष्क्रान्ताः सर्वे) इति चतुर्थोऽइकः <p>2. कूटलेखः (पञ्चमोऽइकः)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ततः प्रविशति लेखमलङ्करणस्थगिकाज्ञ मुद्रितामादय सिद्धार्थकः) सिद्धार्थकः- आश्वर्यम्! आश्वर्यम्! बुद्धिजलनिझीरः-- ----- चिरादपि द्विगुमिवाद्य वर्दते(5.6) • क्षपणकः-(स्वगतं संस्कृतेन) अये ! श्रुतं मलयकेतुहतकेन ! कृतार्थोऽस्मि (इति निष्क्रान्तः)-----मतिः सोच्छ्रायाणां पतनमनुकूलं कुलयति(5.12) • प्रतीहारी-(परिक्रम्य) अमात्य! अर्य कुमारस्तिष्ठति तदुपसर्पत्वेनममात्यः----- -कल्पिता मूल्यमेतेषां क्रूरेण भवता वयम्(5.17) • राक्षसः- (आत्मगतम्) अहो! 	4	16+04	

		<p>सुशिष्टोऽयमभूच्छन्त्रप्यगः कुतः? लेखोऽयं न ममेति-- ----- रुद्धात् कुतन्दं न चेत्(5.24) (इति निष्क्रान्ताः सर्वे) इति</p> <p>पञ्चमोऽङ्कः ॥</p> <p>3. कमटपाशः (षष्ठोऽङ्कः)</p> <ul style="list-style-type: none"> (ततः प्रविशत्यलङ्कुतः सर्वं: सिद्धार्थकः) सिद्धार्थकः- जयति जलदनीलः केशवः केशधाती----- ----- किं कुर्वन्त्यथवात्माङ्गरहितैनागीरव स्थीयते(5.5) ॥ अपि च - पति त्यक्त्वा देवं भुवनपतिसुचैरभिजनं ----- ----- तृणरछन्ना भूमिर्भिरिरव कुरीत्याद्यविदुषः(5.11) ॥ अपि चात्र - क्षताङ्गानां तीक्ष्णैः परशुभिरुद्यैः क्षितिरुहां----- कृतार्थोऽयं सोऽर्थस्तव सति वणिक्त्वेऽपि वणिजः(5.17) ॥ (प्रकाशम्) भद्र ! ततस्तथाऽभिहितेन सता किं प्रतिपन्नं मौर्येण?----- -----व्यापत्तिं ज्ञातमस्य स्वतनुमहिमां निष्क्रन्तं कल्पयामि ॥(5.21) (इति निष्क्रान्ताः सर्वे) इति षष्ठोऽङ्कः ॥ <p>4. निर्वहणम् (सप्तमोऽङ्कः)</p> <ul style="list-style-type: none"> (ततः प्रविशति चाण्डालः) चाण्डालः- अपसरत आर्योः! अपसरत, अपेत मान्या: !अपेत- यदि रक्षितुं मन्यध्वं प्राणं विभवं कुलं कलन्त्रं च----- -----तस्यायं मम मृत्युलोकपदवी वध्यस्याबध्यताम्(7.4) ॥ चन्दनदासः - (विलोक्य सवाष्पम्) अमात्य! किमिदं ते व्यवसितम्?----- -----निजांगीशयनब्रतं प्रतुष्ये(7.10) ॥ अथवा- विगुणीकृतकारास्युकोऽपि जेतुं--- -----पश्यैताम् परिकल्पनाव्यतिकरोच्छनवंशान् गजान्(7.15) ॥ अथवा किमनेन? न खलु भवतः शम्भ्रग्यहणमन्तरेण चन्दनदासस्य जपवितमस्ति----- स श्रीमद्भुभूत्यश्चिरमवतु महीं पार्थिवश्चन्द्रगुप्तः(7.19) (इति 	1	16+04
--	--	--	---	-------

		<p>निष्कान्तः सर्वे) इति सप्तमोऽङ्कः।</p> <p>उद्देश्यम्- 1. राष्ट्रभक्तेः शिक्षाप्रदानम्। परिणामः- अस्य पाठ्यक्रमस्य अध्ययनादनन्तरं छात्राः- 1. नाटकीयतत्त्वानां ज्ञानम् अवाप्यन्ति। 2. चाणक्यस्य वैशिष्ट्यम् अवगाम्यन्ति। 3. छात्रा राष्ट्रसेवका भविष्यन्ति। पाठ्यग्रन्थः- 1. मुद्राराश्वसम्प(4-7 अड्काः), विशाखदत्तप्रणीतम्, चौखम्बा सुभारती प्रकाशनम्, वाराणसी 2014 सहायकग्रन्थः- 1. संस्कृत साहित्य का समीक्षात्पक इतिहास, कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, 2000 2. संस्कृत साहित्य का इतिहास, आचार्य बलदेव उपाध्याय, शारदा निकेतन, वाराणसी, 2001 3. संस्कृत साहित्य का इतिहास, डा. ए.जी. कीथ, डा. मंगलदेव शास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली, 1967 परीक्षामूल्याङ्कनपद्धतिः-1. वैकल्पिकप्रश्नतराणि, 2. एकेन वाक्येन उत्तरलेखनम् 3. लमुत्तरीयप्रश्नाः, 4. दीर्घोत्तरप्रश्नाः। आन्तरिकमूल्याङ्कनम्- अधोलिखितेषु कामिचित् चत्वारि आन्तरिकमूल्याङ्कनं विधेयम्- 1. काव्यशालासु भाग्यहणम्, 2. प्रदत्तकाव्यलेखनम्, 3. पाठ्यविषयाधोरेण विडियोनिर्माणम्, 4. लघुनाटकाभिनयः, 5. शास्त्रसंजीवनीकाव्यक्रमे भाग्यहणम्, 6. वामवर्धिनीसभायाम् अधीतिविषयप्रस्तुतिः।</p>		
--	--	--	--	--